

**Н.В. Гуріна, к.е.н., доц.
К.К. Приходько, здобувач**
Державний податковий університет

Професійне судження бухгалтера як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства

У статті розкрито питання ролі професійного судження бухгалтера в забезпеченні економічної безпеки підприємства. Професійне судження бухгалтера визначається як здатність приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, використовуючи знання, досвід і професійні стандарти. Економічна безпека підприємства – це стан, за якого підприємство здатне протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, що можуть призвести до збитків або втрати його конкурентоспроможності.

Однією з важливих аспектів професійної діяльності бухгалтера є його професійне судження. Обґрунтовано, що професійне судження є важливим інструментом, який дозволяє бухгалтеру: виявляти та оцінювати загрози економічній безпеці підприємства; розробляти заходи щодо запобігання та усунення загроз; контролювати виконання заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Встановлено, що формування професійного судження бухгалтера відбувається в процесі його професійної діяльності та містить такі етапи: накопичення знань і навичок; розвиток критичного мислення; набуття досвіду в нестандартних ситуаціях.

Для підвищення якості професійного судження бухгалтера запропоновано шляхи підвищення якості професійного судження, які передбачають розробку методів оцінки та програми підвищення професійного судження бухгалтерів. Це допоможе покращити здатність бухгалтерів до аналізу складних ситуацій та прийняття обґрунтованих рішень в умовах невизначеності, що має вирішальне значення для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: професійне судження; бухгалтер; економічна безпека; ризик; управлінське рішення.

Актуальність проблеми. Економічна безпека підприємства є важливою складовою його успішного функціонування та розвитку. В умовах сучасного динамічного та ризикованого середовища, що характеризується високою невизначеністю та постійною зміною, забезпечення економічної безпеки є особливо актуальним завданням. Основні загрози економічній безпеці підприємства враховують економічні, політичні, технологічні, фінансові та інформаційні фактори. Для забезпечення економічної безпеки підприємства потрібно розробити та реалізувати комплекс заходів, спрямованих на запобігання та усунення цих загроз.

Одним із ключових інструментів забезпечення економічної безпеки підприємства є професійне судження бухгалтера. Професійне судження бухгалтера полягає в його здатності приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, використовуючи свої знання, досвід та професійні стандарти. Це дозволяє бухгалтеру виявляти, оцінювати та контролювати загрози економічній безпеці підприємства.

В умовах постійних змін та ризиків професійне судження бухгалтера стає особливо важливим для забезпечення економічної безпеки підприємства. Воно допомагає бухгалтеру приймати обґрунтовані рішення в ситуаціях, коли не існує однозначного алгоритму дій. Вплив професійного судження бухгалтера на ефективність заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства є значущим. Успішне подолання економічних викликів значною мірою залежить від якості цього судження.

Актуальність дослідження ролі професійного судження бухгалтера в забезпеченні економічної безпеки підприємства пояснюється постійним зростанням загроз, розвитком технологій та зміною вимог до підготовки бухгалтерів. Тому це є актуальною та перспективною темою для наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика професійного судження бухгалтера як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємства є предметом дослідження багатьох вітчизняних та міжнародних науковців. У своїх працях вони розглядають теоретичні та практичні аспекти застосування професійного судження бухгалтера, його роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства, а також фактори, що впливають на його формування та розвиток.

У вітчизняній науковій літературі питанням професійного судження бухгалтера присвячені праці таких науковців, як Л.В. Білотор [1], Н.В. Гуріна та А.М. Дойонко [2], С.Б. Довбня [3], Н.С. Марушко [4], І.Садовська й К.Нагірська [5], Т.М. Сторожук [6], Т.Тарасова [7], Н.А. Тарашенко [8], О.В. Усатенко та М.С. Пашкевич [9].

Білозор Л.В. розглядає організацію бухгалтерського обліку як засіб забезпечення економічної безпеки підприємства. Гуріна Н.В. та Дойонко А.М. досліджують застосування професійного судження бухгалтера в умовах ринкової економіки, вітчизняний та міжнародний досвід. Довбня С.Б. та Гічова Н.Ю. розглядають діагностику економічної безпеки підприємства як інструмент визначення напрямків його інноваційного розвитку. Марушко Н.С. аналізує професійне судження бухгалтера як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. Садовська І. та Нагірська К. досліджують інструменти професійного судження бухгалтера для формування інтегрованої звітності. Сторожук Т.М. розглядає способи та проблеми формування професійного судження бухгалтера. Тарасова Т. аналізує професійне судження бухгалтера як основу інноваційного розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення управління. Таращенко Н.А. досліджує професійну підготовку та роль бухгалтера в забезпеченні економічної безпеки. Усатенко О.В. та Пашкевич М.С. аналізують професійне судження у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності за МСБО та МСФЗ. У міжнародній науковій літературі питанням професійного судження бухгалтера присвячені праці таких науковців, як С. Arnold [10], I. Derun [11], J. Len та J. Wong [12], O. Sherstiuk [13].

Arnold С. розглядає етику, технологію та професійного бухгалтера в цифрову епоху. Derun І. досліджує вдосконалення сутності професійного судження в бухгалтерському обліку України. Len J. та Wong J. аналізують ролі та важливість професійних бухгалтерів у бізнесі. Sherstiuk O. розглядає професійне судження бухгалтера в процесі виконання облікових завдань. Усі ці роботи підкреслюють актуальність подальших досліджень у сфері впливу професійного судження бухгалтера на ефективність заходів забезпечення економічної безпеки підприємства. Таким чином, необхідність глибокого і детального вивчення цієї проблематики залишається важливою і доцільною.

Метою статті є дослідження ролі професійного судження бухгалтера як інструмента забезпечення економічної безпеки підприємства.

Викладення основного матеріалу. Професійне судження бухгалтера є ключовим інструментом для забезпечення економічної безпеки підприємства [5, с. 320]. Цей процес допомагає бухгалтерам виявляти, оцінювати та контролювати різноманітні економічні загрози, які можуть виникнути у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. До основних аспектів ролі професійного судження бухгалтера в забезпеченні економічної безпеки підприємства можна зарахувати виявлення та оцінку загроз, розробку заходів запобігання та усунення загроз, а також контроль виконання заходів забезпечення економічної безпеки (табл. 1).

Таблиця 1

Основні аспекти ролі професійного судження бухгалтера
в забезпеченні економічної безпеки підприємства

Дія	Опис	Приклад
Виявлення та оцінка загроз	Професійне судження дозволяє бухгалтерам використовувати свої фахові знання, досвід та професійні стандарти для виявлення можливих загроз економічній безпеці підприємства. Це містить аналіз фінансових показників, облікових записів та іншої фінансової інформації з метою ідентифікації потенційних проблем	Бухгалтер може виявити збільшення несплачених рахунків з постачальниками та погіршення платоспроможності підприємства, що може стати загрозою його фінансовій стабільності
Розробка заходів запобігання та усунення загроз	На основі результатів професійного судження бухгалтер може розробити стратегії та плани дій для запобігання потенційним загрозам і мінімізації їх впливу. Ці заходи можуть містити фінансове планування, оптимізацію операцій, реорганізацію фінансових потоків та багато іншого	Після виявлення збільшення несплачених рахунків бухгалтер може рекомендувати впровадження строгого кредитного контролю для зменшення заборгованості перед постачальниками
Контроль виконання заходів забезпечення економічної безпеки	Бухгалтер має можливість вести моніторинг та контроль за виконанням запропонованих заходів для забезпечення економічної безпеки підприємства. Це дозволяє вчасно виявляти недоліки та вносити корективи в стратегію, якщо ситуація змінюється	Бухгалтер може регулярно перевіряти виконання кредитного контролю та надходження платежів від клієнтів, щоб переконатися, що заходи для зменшення заборгованості працюють ефективно

Джерело: складено авторами за даними [6, с. 91]

Професійне судження бухгалтера застосовується в різних сферах діяльності підприємства. В бухгалтерському обліку бухгалтер використовує це судження для перевірки правдивості фінансових даних, виявлення помилок і порушень, а також для створення рекомендацій з покращення облікової

політики та фінансового управління. У фінансовому аналізі професійне судження бухгалтера застосовується для оцінки фінансового стану та результатів підприємства, виявлення можливих проблем і розробки рекомендацій для їх вирішення. Під час аудиту це судження використовується для перевірки певності фінансової звітності та виявлення суттєвих ризиків, пов'язаних з фінансовою звітністю.

Ефективність професійного судження бухгалтера залежить від декількох факторів, враховуючи рівень знань і досвіду бухгалтера, його кваліфікацію і морально-етичні якості [3, с. 25]. Щоб покращити ці навички, можуть бути вжиті такі заходи:

- 1) розробити методику оцінки професійного судження бухгалтера, яка враховуватиме рівень знань, досвід та морально-етичні якості;
- 2) проводити програми підвищення кваліфікації для бухгалтерів, враховуючи навчання, тренінги і стажування;
- 3) запровадити систему стимулювання для бухгалтерів, які ефективно використовують професійне судження, щоб мотивувати їх до подальшого розвитку цих навичок.

Професійне судження бухгалтера є важливим елементом бухгалтерського обліку, яке дозволяє приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та неоднозначності. Оцінка професійного судження бухгалтера дозволяє визначити його сильні та слабкі сторони, а також розробити заходи щодо підвищення його ефективності. Оцінку можна здійснювати за такими аспектами, як результати роботи, тестування чи інтерв'ю (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікації методів оцінки професійного судження бухгалтера

Метод оцінки	Оцінка за результатами роботи	Оцінка за результатами тестування	Оцінка за результатами інтерв'ю
Опис методу	Цей метод передбачає аналіз фінансової звітності, проведених перевірок, консультацій, а також інших документів, які відображають діяльність бухгалтера	Цей метод передбачає використання спеціально розроблених тестів, які дозволяють оцінити знання, навички та досвід бухгалтера в застосуванні професійного судження	Цей метод передбачає проведення бесіди з бухгалтером, під час якої можна оцінити його аналітичні здібності, логіку мислення, етичні якості тощо
Приклади	Аналіз фінансової звітності. Цей метод дозволяє оцінити відповідність облікових записів вимогам законодавства та облікових стандартів, а також певність фінансової звітності	Тести на знання вимог облікових стандартів	Інтерв'ю з експертами. Цей метод передбачає проведення бесіди з бухгалтером, під час якої експерти оцінюють його знання, навички та досвід в застосуванні професійного судження
	Аналіз проведених перевірок. Цей метод дозволяє оцінити якість проведених перевірок, а також дотримання бухгалтером встановлених вимог	Тести на знання облікових методів, які застосовуються в різних ситуаціях	Інтерв'ю з колегами. Цей метод передбачає проведення бесіди з колегами бухгалтера, під час якої вони оцінюють його професійні якості
	Аналіз консультацій. Цей метод дозволяє оцінити рівень компетентності бухгалтера в наданні консультацій з облікових питань	Тести на аналітичні здібності, необхідні бухгалтерам для прийняття обґрунтованих рішень	Інтерв'ю з керівництвом. Цей метод передбачає проведення бесіди з керівництвом бухгалтера, під час якої вони оцінюють його роботу

Джерело: власна розробка авторів

На основі результатів оцінки професійного судження бухгалтера можна визначити його сильні та слабкі сторони. Сильні сторони можна використовувати для подальшого розвитку професійних навичок, а слабкі сторони – для розробки заходів щодо їх усунення.

Для підвищення ефективності професійного судження бухгалтера можна використовувати такі заходи:

- постійне підвищення кваліфікації. Бухгалтер має регулярно проходити навчання та підвищення кваліфікації, щоб ознайомитися з новими обліковими стандартами та методами;
- розвиток аналітичних здібностей. Бухгалтер має розвивати свої аналітичні здібності, щоб приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності;
- відпрацювання навичок прийняття рішень. Бухгалтер має відпрацювати навички прийняття рішень в різних ситуаціях, щоб удосконалити свій досвід.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті було проведено аналіз ролі професійного судження бухгалтера як важливого інструменту для забезпечення економічної безпеки підприємства.

За результатами дослідження можна виокремити такі основні висновки: професійне судження бухгалтера є вирішальним компонентом забезпечення економічної безпеки підприємства. Цей процес допомагає фахівцям виявляти, оцінювати та контролювати різноманітні економічні загрози, які можуть виникнути як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі підприємства; професійне судження бухгалтера використовується в різних сферах діяльності підприємства, враховуючи бухгалтерський облік, фінансовий аналіз і аудит; удосконалення ефективності професійного судження бухгалтера залежить від кількох факторів, таких як рівень знань і досвіду бухгалтера, його кваліфікація та морально-етичні якості.

Щодо перспектив подальших досліджень у цій сфері, то вони враховують: розробку більш досконалих методик оцінки професійного судження бухгалтера; вивчення впливу професійного судження бухгалтера на ефективність заходів забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах ризикованого середовища; дослідження впливу штучного інтелекту на професійне судження бухгалтера.

Отже, варто зазначити, що професійне судження бухгалтера є критично важливим інструментом для ефективного управління економічною безпекою підприємства в сучасних умовах ринкової нестабільності й конкуренції.

Список використаної літератури:

1. Білозор Л.В. Організація бухгалтерського обліку як засіб забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.В. Білозор // Економіка, фінанси і управління в XXI столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., 21 берез. – Київ, 2017. – С. 41–44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/7480>.
2. Гуріна Н.В. Застосування професійного судження бухгалтера в умовах ринкової економіки: вітчизняний та міжнародний досвід / Н.В. Гуріна, А.М. Дойонко // Економічний вісник. Сер. : Фінанси, облік, оподаткування. – 2019. – № 3. – С. 40–47.
3. Довбня С.Б. Діагностика економічної безпеки підприємства як інструмент визначення напрямків його інноваційного розвитку / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2008. – № 3. – С. 36–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/406>.
4. Марушко Н.С. Професійне судження бухгалтера як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства / Н.С. Марушко // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. Серія економічна. – 2014. – № 2. – С. 319–330.
5. Садовська І. Інструменти професійного судження бухгалтера для формування інтегрованої звітності / І.Садовська, К.Нагірська // Розвиток інтегрованої звітності підприємств : тези міжнародної наукової конф., 4–5 жовт. – Житомир, 2019. – С. 273–274.
6. Сторожук Т.М. Способи та проблеми формування професійного судження бухгалтера / Т.М. Сторожук // Економічний вісник. Сер. : Фінанси, облік, оподаткування. – 2017. – № 1. – С. 195–200.
7. Тарасова Т. Професійне судження бухгалтера як основа інноваційного розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення управління / Т.Тарасова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2017. – № 1. – С. 260–280.
8. Таращенко Н.А. Професійна підготовка та роль бухгалтера в забезпеченні економічної безпеки / Н.А. Таращенко // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 48. – С. 280–284.
9. Усатенко О.В. Професійне судження у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності за МСБО та МСФЗ / О.В. Усатенко, М.С. Пашкевич // Бізнес інформ. – 2023. – № 3. – С. 90–95.
10. Arnold C. Ethics, technology, and the professional accountant in the digital age / C.Arnold // International Federation Of Accountants [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/supporting-international-standards/discussion/ethics-technology-and-professional-accountant-digital-age>.
11. Derun I. Improvement of the essence of professional judgment in accounting of Ukraine / I.Derun // Technology audit and production reserves. – 2017. – Vol. 2, № 4 (34). – P. 25–29. DOI: 10.15587/2312-8372.2017.98277.
12. Len J. Roles and importance of professional accountants in business / J.Len, J.Wong // China accounting journal. – 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifac.org/news-events/2013-10/roles-and-importance-professional-accountants-business>.
13. Sherstiuk O. Accountant's professional judgment in the implementation of accounting tasks / O.Sherstiuk // Oblik i finansy. – 2023. – № 2 (100). – P. 47–53. DOI: 10.33146/2307-9878-2023-2(100)-47-53.
14. Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise / V.M. Kraievskiy, L.V. Tytenko, T.M. Palianok and other // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2020. – Vol. 4 (35). – P. 87–98.

References:

1. Bilozor, L.V. (2017), «Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku yak zasib zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva», *Ekonomika, finansy i upravlinnia v XXI stolitti: analiz tendentsii ta perspektyvy rozvytku*, zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf., 21 berez., Kyiv, pp. 41–44, [Online], available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/7480>
2. Hurina, N.V. and Doionko, A.M. (2019), «Zastosuvannia profesiinoho sudzhennia bukhhaltera v umovakh rynkovoi ekonomiky: vitchyzniani ta mizhnarodnyi dosvid», *Ekonomichniy visnyk. Seriya Finansy, oblik, opodatkuvannia*, No. 3, pp. 40–47.

3. Dovbnia, S.B. and Hichova, N.Yu. (2008), «Diahnostyka ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva yak instrument vyznachennia napriamkiv yoho innovatsiinoho rozvytku», *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, No. 3, pp. 36–42, [Online], available at: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/406>
4. Marushko, N.S. (2014), «Profesiine sudzhennia bukhhaltera yak instrument zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva», *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya Ekonomichna*, No. 2, pp. 319–330.
5. Sadovska, I. and Nahirska, K. (2019), «Instrumenty profesiinoho sudzhennia bukhhaltera dlia formuvannia intehrovanoi zvitnosti», *Rozvytok intehrovanoi zvitnosti pidpriemstv, tezy. mizhnar. nauk. konf.*, 4–5 zhovt., Zhytomyr, pp. 273–274.
6. Storozhuk, T.M. (2017), «Sposoby ta problemy formuvannia profesiinoho sudzhennia bukhhaltera», *Ekonomichniy visnyk, Seriya Finansy, oblik, opodatkovannia*, No. 1, pp. 195–200.
7. Tarasova, T. (2017), «Profesiine sudzhennia bukhhaltera yak osnova innovatsiinoho rozvytku systemy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia», *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, No. 1, pp. 260–280.
8. Tarashchenko, N.A. (2020), «Profesiina pidhotovka ta rol bukhhaltera v zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky», *Infrastruktura rynku*, No. 48, pp. 280–284.
9. Usatenko, O.V. and Pashkevych, M.S. (2023), «Profesiine sudzhennia u sferi bukhhalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti za MSBO ta MSFZ», *Biznes inform*, No. 3, pp. 90–95.
10. Arnold, C., «Ethics, technology, and the professional accountant in the digital age», *International Federation Of Accountants*, [Online], available at: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/supporting-international-standards/discussion/ethics-technology-and-professional-accountant-digital-age>
11. Derun, I. (2017), «Improvement of the essence of professional judgment in accounting of Ukraine», *Technology audit and production reserves*, Vol. 2, No. 4 (34), pp. 25–29, doi: 10.15587/2312-8372.2017.98277.
12. Len, J. and Wong, J. (2013), «Roles and importance of professional accountants in business», *China accounting journal*, [Online], available at: <https://www.ifac.org/news-events/2013-10/roles-and-importance-professional-accountants-business>
13. Sherstiuk, O. (2023), «Accountant's professional judgment in the implementation of accounting tasks», *Oblik i finansi*, No. 2 (100), pp. 47–53, doi: 10.33146/2307-9878-2023-2(100)-47-53.
14. Kraievskiy, V.M., Tytenko, L.V., Paianok, T.M. et al. (2020), «Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise», *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, Vol. 4 (35), pp. 87–98.

Гуріна Наталія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу Державного податкового університету.

<https://orcid.org/0000-0001-9433-069>.

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік витрат і доходів підприємств;
- облік відходів виробництва;
- бухгалтерський облік криптовалюти;
- професійна етика бухгалтера.

E-mail: g-nataliya@ukr.net.

Приходько Кароліна Костянтинівна – здобувач вищої освіти Державного податкового університету.

<https://orcid.org/0009-0009-3058-5373>.

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік в управлінні підприємством.

E-mail: karolinab04@ukr.net.

Hurina N.V., Prykhodko K.K.

The professional judgment of an accountant as a tool for ensuring the economic security of an enterprise

The article discusses the role of professional judgment of an accountant in ensuring the economic security of an enterprise. Professional judgment of an accountant is defined as the ability to make informed decisions in conditions of uncertainty, using knowledge, experience, and professional standards. Economic security of an enterprise is the state in which the enterprise can withstand internal and external threats that may lead to losses or a loss of its competitiveness.

It is argued that professional judgment is an important tool that enables an accountant to identify and assess threats to the economic security of the enterprise, develop measures to prevent and mitigate these threats, and monitor the implementation of measures to ensure economic security. It is established that the formation of professional judgment of an accountant takes place during their professional activities and includes the following stages: accumulation of knowledge and skills, development of critical thinking, and gaining experience in non-standard situations. Ways to improve the quality of professional judgment of an accountant are proposed, including the development of methods for assessing the professional judgment of an accountant and programs to enhance the professional judgment of accountants.

Keywords: professional judgment; accountant; economic security; risk; managerial decision.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2023.